

Μεταμοντερνισμός και Παράδοση

Συχνά, δημιουργούνται πολλά ερωτηματικά ως προς τη σχέση του μεταμοντέρνου με την παράδοση. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που νομίζουν ότι ο μεταμοντερνισμός σηματοδοτεί την οριστική ρήξη με την παράδοση, όπως και εκείνοι που νομίζουν ότι ο μεταμοντερνισμός, ως μία κατάσταση μετά τον μοντερνισμό, ευνοεί την επιστροφή στην παράδοση.

Η σχέση του μεταμοντερνισμού με το παρελθόν είναι πολύ μεγάλη, αλλά δεν είναι σχέση ρήξης ή αποδοχής, είναι σχέση διαλόγου. Για να προσεγγίσουμε, όμως, κάπως αυτό το είδος σχέσης, θα πρέπει, προηγουμένως, να δούμε λίγο τι είναι η παράδοση. Και θα πρέπει να διερευνήσουμε, κατά κάποιον τρόπο, τον όρο παράδοση, επειδή ακριβώς είναι κάτι που θεωρούμε πως ξέρουμε και, συχνά, εντάσσουμε στον χώρο των μεγάλων αξιών.

Στην Ελλάδα, η αξία της παράδοσης είναι ιδιαίτερα υπερτονισμένη και λόγω της **ορθόδοξης Εκκλησίας**, η οποία, θεωρώντας την παράδοση Ιερά, την αναγνωρίζει ως ισοτίμη με την **Αγία Γραφή**. Και, πιθανόν, κάποιοι να βλέπουν διαφοροποιήσεις ανάμεσα στη θρησκευτική και την εθνική παράδοση, όμως, άλλοι διακρίνουν πολλά κοινά στοιχεία και μεγάλη συγγένεια. Συχνά, μάλιστα, αυτοί που αναγνωρίζουν αυτήν τη συγγένεια προέρχονται από τον χώρο της Εκκλησίας και είναι οι ίδιοι που θεωρούν την **Ορθοδοξία και τον Ελληνισμό** μία αδιαίρετη ενότητα.

Το κείμενο, όμως, της παράδοσης, η οποία είναι κυρίως προφορική, είναι ένα υπερ-κείμενο χωρίς όρια, χωρίς εξώφυλλο και περιεχόμενα, αλλά περιλαμβάνει, υποθετικά τουλάχιστον, το σύνολο των προφορικών και γραπτών εκφράσεων της κουλτούρας μίας ανθρώπινης κοινότητας, καθώς και εκφράσεις της προσωπικής και κοινωνικής συμπεριφοράς των μελών αυτής της κοινωνίας.

Ισως, αντιλαμβάνεται κάποιος ότι σε ένα τέτοιο υπερκείμενο (που αποτελείται από αναρίθμητα κείμενα) χωρίς όρια, υπάρχουν αναπόφευκτα πολλά αντιφατικά στοιχεία και άλλα, που δεν θα ήταν επιθυμητά, γιατί δεν είναι συμβατά με τη φανταστική σύλληψη αυτής της κοινότητας. Η φανταστική, όμως, σύλληψη της κοινότητας δεν περιορίζεται μόνον στις αξίες, τα ιδανικά, την πίστη, την προέλευση, το αίσθημα υπεροχής, αλλά και στην καθαρότητα και καταλληλότητα των μελών που την απαρτίζουν.

Όσον αφορά στην ελληνική παράδοση, από τον 19ο αιώνα καθορίστηκε ότι διαμορφώνεται από τον ελληνικό ορθόδοξο λαό και μόνον, ενώ στην έννοια του λαού δεν εντάσσονται οι μορφωμένοι και οι αστοί.

Για όλους αυτούς τους λόγους, υπήρχε και υπάρχει και ατομικά, αλλά και συλλογικά, μία επιλογή των στοιχείων που συγκροτούν το κείμενο της παράδοσης, ανάλογα με τη διαμόρφωση της ιδεολογίας. Αυτά που είναι συμβατά με την εικόνα που θέλουμε να έχουμε του εαυτού μας ως ατόμου - μέλους μίας κοινωνίας εντάσσονται στην παράδοση, ενώ τα άλλα απαλείφονται. Δηλαδή, αν και υπονοείται ότι η παράδοση περιλαμβάνει τα πάντα, εντού-

ΤΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΑΛΑΣΣΗ

τοίς οι αρχές με τις οποίες συγκροτείται το κείμενο της παράδοσης είναι η επιλογή, η απάλειψη, η αποσιώπηση, η διόρθωση και ο σφετερισμός.

Για παράδειγμα, από τον 19ο αιώνα, οπότε και τονίσθηκε περισσότερο η σημασία της παράδοσης λόγω του ρομαντισμού, η επιλογή των στοιχείων που την απαρτίζουν απέβλεπε στο να καταδειχθεί η συνοχή ενός ανώτερου, περιούσιου λαού, που παραμένει αναλλοίωτος, από την Αρχαιότητα. Γενικότερα, μπορούμε να πούμε ότι η μόνη περίοδος της Ιστορίας, με την οποία επελέγη να συσχετισθεί η νεότερη ελληνική κοινωνία, ήταν της Αρχαιότητας. Τα κτίρια της **Τουρκοκρατίας** γκρεμίστηκαν (και τα ελληνικά) και ολόκληρη περιοχή εξαφανίστηκε στις αρχές του 20ού αιώνα, χωρίς καμία καταγραφή ή αποτύπωση, έστω των κτιρίων, για να γίνουν οι ανασκαφές στην **Αρχαία Αγορά**. Αυτό το κομμάτι της παράδοσης θυσιάστηκε, χάριν τού να λάμψει ένα άλλο κομμάτι ανώτερης παράδοσης.

Η ζωοκλοπή της **Κρήτης** και η μανιάντικη βεντέτα δεν εντάσσονται στο επίσημο κείμενο της παράδοσης, γιατί δεν είναι συμβατά με τη φαντασίωση για τα υψηλά ιδανικά του ελληνικού λαού ως αδιαίρετου συνόλου, ενώ τα μανιάντικα μοιρολόγια, που είναι η κατάληξη της βεντέτας, εντάσσονται. Για τους ίδιους λόγους, μπορεί κανείς να νομίζει ότι τον φάλαγγα εισήγαγαν από το εξωτερικό οι βασιανιστές της Δικτατορίας, γιατί, ίσως ηθελημένα, δεν είναι γνωστό ότι αποτελούσε μέσο σφρονισμού των παιδιών στο σχολείο και στα σπύτια, παλιότερα.

Ισως, πάντως, να μπορέσει κανείς να δει πώς κατασκευάζεται το κείμενο της παράδοσης, εάν θυμηθεί πώς άλλαξαν όνομα, στη δεκαετία του '70, το **Πασαλιμάνι** και το **Τουρκολίμανο**. Και το μεν Πασαλιμάνι πήρε αρχαίο όνομα και έγινε λιμνή Ζέας, ενώ το Τουρκολίμανο έγινε Μικρολίμανο, γιατί το αρχαίο του όνομα δεν εξυπηρετούσε το σύγχρονο αντί. Την ίδια εποχή, τα σουτζουκάκια και ο καφές πολιτογραφήθηκαν ως αναπόσπαστα και γνήσια στοιχεία της ελληνικής

κουζίνας. Η παράδοση, θα μπορούσαμε να πούμε, αποτελεί μία κατασκευή που οδηγεί σε ήδη διαμορφωμένα συμπεράσματα. Και μάλιστα, τα συμπεράσματα είναι εκείνα που καθορίζουν τι θα συμπεριληφθεί μέσα στην παράδοση και με ποια επέμβαση, ώστε να εναρμονίζεται με την εικόνα που θέλουμε να παρουσιάσουμε. Έτσι, μπορούμε να αφαιρέσουμε από την παράδοση όλη τη διαδικασία του προξενιού και να εντάξουμε σε αυτήν μόνο τα τραγούδια του γάμου.

Ο μεταμοντερνισμός καταδεικνύει την κατασκευή της παράδοσης και δεν αποδέχεται ότι μόνη της έχει μια **αυταπόδεικτη αξία**. Αντίθετα, θεωρεί πως έχει τόση αξία, όση ακριβώς της δίνουμε εμείς, και της δίνουμε την αξία, γιατί μας εξυπηρετεί ιδεολογικά.

Σε καμία, όμως, περίπτωση, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι ο μεταμοντερνισμός αντιμετωπίζει το παρελθόν με περιφρόνηση, αλλά ούτε και ότι το αγιοποιεί. Για αυτό, άλλωστε, στη μελέτη του παρελθόντος δεν χρησιμοποιεί τον όρο παράδοση, ο οποίος υποδηλώνει θετική αξιολόγηση. Γενικότερα, ο μεταμοντερνισμός δεν αξιολογεί, αλλά ερμηνεύει και, όταν διερευνά το παρελθόν, προσπαθεί μόνο να το ερμηνεύσει, με βάση τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν τότε. Οι αξίες είναι αποτέλεσμα κοινωνικών παραμέτρων. Διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες οδηγούν σε διαφορετικές αξίες, οι οποίες διατηρούνται όσο και οι συνθήκες που τις δημιούργησαν.

